

שעושה הנחל סביב תל בטאשי מצד צפון, ולדעת ד"ר מייזלר הוא מקומה של עקרון. מסייעת לזיהוי זה הזכרתה בין ערי דן סמוך לתמנה, וחיווק נוסף לו מסיפור החזרת ארון הברית עליידי הפלשתים, שבו מדובר על מסילה ההולכת מעקרון לבית שמש (ש"א ה'ו). אף גודל התל ומקומו בוואדי א-צראר מניחים את הדעת (2).

פחות מכך ברורה עדות המקורות על מקומה של אלתקה (3), ואף-על-פי-כן נוכל להסיק מהם שתחומה צריך להיות בפאתה הדרומית של "נחלת דן" שביהו' י"ט. אולברייט הציע לזהותה עם ח' מקנע (4), על סמך הממצא הארכיאולוגי, והצעתו מתקבלת על הדעת גם מבחינה טופוגראפית. ח' מקנע תופסת מקום-ביניים בין שורת ערי החוף ובין ערי השפלה, בין מעאר וואדי א-צראר, כדוגמת תל ערק אל-מנשיה בין אשקלון ולכיש — מרשה. מקומותיהם של יישובים אלה נבחרו לא כל כך בשל יתרונותיהם העצמיים, כבחינה הנוהגת בערים שבמבואות הרים או בערי-החוף, אלא משום היותם מקומות-מעבר-רוקשר בין החוף והשפלה (5), ודבר זה השפיע על מעמדם.

לפי זה מסתבר גם תיאורה של אלתקה באנאלים של סנחריב (6), וצירופם של שלושת המקומות הנ"ל ברשימת מסעו הצבאי הוא ראיה נוספת לזיהויה של אלתקה; ובפרט שמקומה של ח' מקנע בין דרך הים ומבואות ואדי א-צראר מכשיר אותה להיותה מקום ההתנגשות בין הצבא האשורי החודר לפנים הארץ לבין הצבא המצרי שבא לעזרתה של יהודה מן הדרום.

אם הזיהויים האמורים הם מכוונים, התפתחה פעולת סנחריב כך: לאחר שניצח את המצרים באיזור הסמוך לאלתקה, צר עליה ועל תמנה וכבשן, ועליידי כך ניתק את עקרון מדרום וממזרח. אח"כ פנה לעקרון עצמה ושם גמר את מלאכתו (6a). מקבילים אנו את תיאורו של סנחריב כנגד תיאור הגבול שביהו' ט"ו, הרי יש חוספת משקל לידיעה שתמנה היא ממזרח לעקרון, אלא שיש קושי בזיהוי בח'.

(2) הממצא בתל אינו מניח את הדעת כל צורכו, אבל אפשר, שמחמת מניעות שבטבע המקום לא העלתה הבדיקה השטחית את התמונה הראויה. התל נמוך והשרידים שבו אצורים בחומותיו. על המדרונות קשה למצוא קיראמיקה, ועל גבי התל מוצאים בדוחק, בין האבנים המרובות שם, קיראמיקה מאוחרת ומעט חרסים קדומים, אבל לא קדומים למדי.

(3) רשימות ערי דן, יהו' י"ט מד; וערי הלויים כ"א, כג.

(4) W. F. Albright, BASOR 15, 8; 17, 5. Abel, Geographie II, 313

(5) אם נכונה ההנחה שנחלת דן ביהו' י"ט משקפת את המחוז השני של שלמה עם כיבושי וייד בארץ החוף, ושבעלת שברשימה זו זהה עם בעלת שבוצרה על ידי שלמה (מל"א ט, יח; ד"ב ב, ו) אשר אותה יש לזהות כנראה במע'אר שמצפון לגדרה, ואם זיהויה של אלתקה מכוון, הרי כלל מחוז זה בתוכו אזורים בעלי חשיבות צבאית ששמרו על מבואותיה של ירושלים מערב.

(6a) על בעית עקרון וגבולה הצפוני של יהודה דן ב. מייזלר בפרוט במאמר העומד

התפרסם ב-BASOR.

(6) Luckenbill AR II, 240 (המס' 311/312 אינם מזכירים כיבושי תמנה ואלתקה).

תבנה 7) ששמרה על השם תמנה, לא נמצאה בבדיקה שטחית שום קראמיקה של אותה תקופה 8). וכל זמן שלא זוהתה תמנה זיהוי המתקבל על הדעת, רופפים גם זיהויהן של אלתקה-מקנע ועקרון-בטאשי, אף-על-פי שמסייעים להם החומר המקראי והחיצוני. ושמו יש לבקש פתרון לזיהויה של תמנה בחורבות הפזורות מדרום לוואדי א-צ'ראר סמוך למסלת הברזל, שמהן בולטות בייחוד ח' אל ביר וח' ראס אבו עישה. החורבות הללו עדיין לא נבדקו.

אגב תיאורו של סנחריב, המספר שהוא כבש את אלתקה ותמנה קודם שהתקיף את עקרון, מתעוררת הבעיה על היקף תחומה של עקרון בתקופה הנידונה. רושם הדברים הוא, שתמנה שייכת לתחומה של עקרון, ונראה שתחומר המקראי יש בו כדי להשלים את התמונה. רשימת ערי יהודה שביהו' ט"ו, שמותר ליחסה כנראה לימיו של חזקיהו 9), אינה מזכירה את בית שמש ותמנה בין ערי האיזור. והנה בדה"ב (כ"ח, י"ח) נאמר שבימי אחז פשטו הפלשתים בערי השפלה והנגב וכבשו כמה יישובים, ותמנה ובית שמש בתוכם. מכאן מקום להניח שנכללו שתי הערים הללו בתחומה של עקרון שהוא המרכז הפלשתי הסמוך ביותר, ואחר-כך כששב חזקיהו, לפי דברי האנאלים של סנחריב, והשתלט על עקרון ולקח את פאדי מלכה בשבי, הוסיפו כנראה בית שמש ותמנה לשמש חלק מתחומה של עקרון, שניתן לה מעמד דמוי-עצמאי בחסותו של מלך יהודה. אם נכונה השערה זו אפשר שכלל הכתוב שביה' ט"ו את שתי הערים הללו בתוך "בנותיה" של עקרון (שם, פס' מ"ה).

זכריה קלאי-קליינמן

Abel, Geographie, II, 481. 7)

8) אמנם יתכן, שגם כאן נתכסו השכבות הקדומות אבל אין המקום נראה כן, וייתכן שקועיקרו היה זה שמה של חורבה אחרת שבקרבת מקום, וממנה נדד השם למקום זה.

9) מקובל הדבר, שאין רשימת ערי יהודה ביהו' ט"ו וזה עם רשימת הגבולות שבאותו פרק. אַלט (PJB 21 (1925) 100) סובר, שרשימה זו מכוננת לימי יאשיהו. ד"ר מייזלר מציע לייחס את הרשימה לימי יהושפט, הידוע כאדמיניסטרטור ומלך ששלטונו הוכר גם על-ידי שכניו (דה"ב י"ז, ב, י"א). אבל נראה לי, שאפילו נאמר, שחלוקה אדמיניסטרטיבית מעין זו נאה לימי יהושפט ואפילו לימים שקדמו לו, הרי צורתה זו שנשתמרה במסורה, היא מימי חזקיהו. והראיה שהקטעים על עקרון, אשדוד ועזה יוצאים דופן מכל לשון התיאור של הרשימה, (חוץ מן "באר שבע ובזויתיה" שהוא תיאור התלוי כנראה בתנאי הנגב המיוחדים), ודווקא צירוף זה מתאים לימי חזקיהו. מסתבר מן המקרא (מל"ב י"ח, ח) ומדברי סנחריב (Luckenbill AR II, 239/240), שחזקיהו, בברית עם צדקא מלך אשקלון, נלחם ולחץ על עקרון, אשדוד ועזה שיצטרפו לברית האנטי-אשורית, ואף שָׁבַח את מלך עקרון. לפיכך ניסוח זה שביהו' ט"ו, שאינו מונה את אשקלון ומונה דווקא את עקרון, אשדוד ועזה, שלטובתם קרע סנחריב אח"כ ערים מיהודה, נאה לימיו של חזקיהו. וסיוע נוסף להשערתנו מדה"א ד', מא שנאמר שם: ויבאו אלה הכתובים בשמות בימי יחזקיהו מלך יהודה... כלומר שבימי חזקיהו נעשה רישום המשפחות, והרי כל רישום מעין זה כרוך בחלוקה אדמיניסטרטיבית.